

Kaj je afazija?

Z afazijo ste se verjetno prvič soočili pred kar nekaj časa. Na začetku, afazija sproži vprašanja kot so: kaj je afazija, kako se razvija in katere so spremljajoče težave, ki se lahko pojavijo?

Kaj je afazija?

Vsak človek uporablja govor. Govorjenje, iskanje pravih besed, razumevanje, branje, pisanje in izvajanje gibov so del uporabe našega govora. Če kot posledica poškodb možganov, eden ali več delov govora preneha delovati, ta pojav imenujemo afazija. Afazija (Aphasia) - A (=ne) phasia (=govor) torej pomeni, da oseba več ni v stanju povedati, kar želi. Oseba govora več ni v stanju uporabljati. Ob afaziji se lahko pojavijo tudi paralize in/ali težave povezane z:

- zavestnim obnašanjem,
- opazovanjem okolice,
- koncentracijo, pobudami in spominom.

Osebe več niso v stanju izvajati dve aktivnosti istočasno.

Mnogo ljudi se med potovanjem po tujini sreča z razočaranjem, ko ne morejo jasno povedati kaj mislijo, ali ko nepravilno razumejo, kaj jim govori neka druga oseba. In celo v državah, katerih jezik dobro obvladamo, se lahko s takšnimi težavami srečamo, ko na primer obiščemo zdravnika. In v državah katerih jezik obvladamo le do določene mere, so naše zmožnosti komuniciranja s krajevnim prebivalstvom zmeraj omejene, in vsakič nam niti ne uspe, da bi si naročili jed, ki jo želimo. In ljudje, ki trpijo za afazijo, se s takšnimi težavami srečujejo vsak dan. Afazija je tako motnja v jezikovni dejavnosti. Niti dve osebi, ki trpita za afazijo nista enaki: afazija je pri vsaki osebi drugačna. Stopnja in obseg afazije, sta med ostalim odvisna tudi od lokacije in resnosti možganske poškodbe, predhodnih jezikovnih sposobnosti in osebnosti posameznika. Nekatere osebe z afazijo lahko jezik dobro razumejo, a imajo težave ob iskanju pravih besed ali sestavljanju stavkov. Drugi, na drugi strani, mnogo govorijo, a kar povedo je za sogovornika nerazumljivo ali težko razumljivo: te osebe imajo pogosto velike težave ob razumevanju jezika. Jezikovne sposobnosti oseb z afazijo, so običajno nekje med tema dvema skrajnostnima. Ne pozabite: nekdo, ki trpi zaradi afazije, ima običajno na razpolago celovite intelektualne sposobnosti!

Po razvoju afazije, se skoraj vedno pojavi delež spontanega okrevanja jezika. To okrevanje pa je zelo redko ali nikoli popolno. A kljub vsemu, z veliko vaje, truda in vztrajnosti, so možne določene izboljšave.

Razvoj afazije

Afazija se razvije kot posledica možganske poškodbe. Izvor takšne možganske poškodbe je običajno motnja v prekrvavitvi. Takšno motnjo imenujemo tudi možganska kap, možganska krvavitev, možganska infarkcija ali kap. Z medicinskim izrazom se imenuje CVA: Cerebral

(=možgani) Vascular (=krvna žila) Accident (bolezen). Drugi razlogi za razvoj afazije so na primer travma (možganska poškodba, posledica na primer (avtomobilske) nesreče ali možganskega tumorja). Naši možgani za delovanje potrebujejo kisik in grozdni sladkor. Če je kot posledica CVA ali iz kakšnega drugega razloga krvni obtok v možganih prekinjen, možganske celice v tem delu odmrejo. V možganih so različna območja z različnimi funkcijami. Pri večini ljudi je območje za uporabo jezika nameščeno v levi možganski polovici. V primeru poškodb na tem območju za govor, govorimo o afaziji.

Katere dodatne težave se lahko pojavijo?

Redko se zgodi, da neka oseba trpi le za afazijo. Pogosto so prizadeta tudi druga možganska območja. Primeri dodatnih težav so:

- Stanje enostranske omrtvičenosti (hemi=polovica, plegic=paraliza). Pri osebah, ki trpijo zaradi afazije, je to običajno desna polovica telesa. Prizadeto je upravljanje mišic na eni strani telesa posledica česar je, da mišice več pravilno ne sodelujejo.
- Izguba polovice vida (hemianopsia, hemi=polovica, opsia=videti). Običajno osebe vidijo vse, kar se nahaja na zdravi strani telesa, a ne stvari, ki se nahajajo na prizadeti strani.
- Osebe več ne vedo, kako izvesti neka določena dejanja (apraxia, a=ne, praxia=izvajati). Zavestno izvajanje preprostih dejanj, kot so na primer oblačenje, hranjenje in pitje, več ni mogoče. Na primer nekdo, ki trpi zaradi afazije, ne bo znal-a upihniti sveče, če ga/jo zato prosimo (zavedno dejanje), medtem ko bo samodejno upihnil-a vžigalico, ki jo drži v roki ali če obstaja nevarnost, da se bo opekela.
- Težave s prehranjevanjem, pitjem in požiranjem (dysphagia, dys=slabo, phagia=požiranje). Zaradi možganske poškodbe so lahko digastrične mišice in mišice žrela paralizirane, zelo občutljive ali celo neobčutljive. In to spremeni hranjenje in pitje v težavno opravilo. Zaradi paralize in izgube občutkov v predelu lica, lahko z vogala ust neopaženo kaplja slina.
- Težave s spominom. Ob spominjanju različnih podatkov, igra jezik zelo veliko vlogo. Zaradi težav z govorom se zdi, da spomin slabše deluje. Zaradi tega si zmeraj zapomnite ključne besede; to nekemu, ki trpi zaradi afazije, olajša spominjanje stvari.
- Različno odzivanje: Včasih se osebe po kapi popolnoma drugače odzovejo na dogodke, kot so se pred tem. Nadzor izražanja čustev je otežen. Možno je, da se bo oseba pogosteje smejala ali jokala. Prav tako je možno, da je za preprečitev le-tega potrebno mnogo truda.
- Epilepsija Ko možgani okrevajo po poškodbi, se v njih tvori tkivo z brazgotinami. In včasih te poškodbe v možganih povzročijo kratek stik. Posledica tega je, da se telo krčeviti stisne, pogoste so težave z dihanjem in oseba lahko izgubi zavest. Takšni epileptični napadi trajajo le nekaj minut, a so pogosto nepričakovani in zaradi tega je strah oseb, ki za tem trpijo, prav tako kot njihovih družin, zelo velik.

Zgoraj naveden seznam dodatnih težav pa nikakor ni popoln. Simptomi afazije in dodatnih posledic so pri vsakem posamezniku drugačni. Vsaka zgoraj omenjena težava se *lahko* pojavi v kombinaciji z afazijo, a *ni nujno* da se pojavi.

Zdravljenje afazije

Mnoge osebe, ki trpijo za afazijo, nekaj časa preživijo v bolnišnici. To bivanje v bolnišnici je pogosto po pojavu možganske poškodbe. In po odpustu iz bolnišnice mnoge osebe z afazijo potrebujejo nadaljnje zdravljenje. Včasih ni jasno, na koga se lahko obrnejo po pomoč. Z lečečim zdravnikom se prosimo posvetujte o možnostih v vašem območju. Zdravljenje afazije najpogosteje opravljajo terapevti govora. V bistvu je vsak, ki trpi za afazijo primeren za terapijo govora. Trajanje zdravljenja je, med ostalim, povezano z okrevanjem po afaziji in z možnostmi in predpisi države, v kateri živite.

Smernice za komunikacijo

Zaradi afazije se spremeni način, kako oseba nekaj razume ali izrazi. Z najboljšo možno uporabo preostale komunikacije, lahko ljudje še zmeraj komunicirajo z osebami, ki trpijo zaradi afazije. Osebe s težko afazijo v stavku pogosto razumejo le najpomembnejše besede. Oseba razume le »ključne besede«. Razumevanje stvari s pomenom ključnih besed lahko povzroči nesporazume, ker lahko oseba napačno razume kombinacijo ključnih besed in splošnega znanja o določeni stvari. Včasih mi in oseba z afazijo meni, da se medsebojno pravilno razumejo. A kasnejša reakcija nato pokaže, da ni bilo tako.

Če želite osebi z afazijo nekaj povedati

- Najprej si vzemite čas za pogovor. Udobno se namestite in vzpostavite očesni kontakt.
- Če se pogovora bojite, povejte nekaj preprostih stvari o sebi in nato postavite vprašanja na katere odgovore sami že poznate.
- Govorite počasi v kratkih stavkih in v stavku poudarite najpomembnejše besede.
- Najpomembnejše besede si zapišite. Ponovite sporočilo in napisano sporočilo predajte bolniku z afazijo. Bolnik z afazijo lahko to uporabi kot opomnik ali kot sredstvo komunikacije.
- Osebi, ki trpi zaradi afazije, pomagajte ob soočanju s težavami ob izražanju s kazanjem, kretnjam, risanjem ali pisanjem in vprašajte, ali lahko o svojih težavah kaj nakaže, izrazi s kretnjami, risanjem ali pisanjem. Pojme skupaj poiščite v žepnem slovarju ali pogovorni knjižici.

Če vam oseba z afazijo želi nekaj povedati

Najprej morate razjasniti, kdo je vključen, kaj se dogaja ali se je zgodilo, in če je možno, kje se dogodek dogaja ali se je zgodil. Pomembno je, da postavite pravilna vprašanja, da ste iznajdljivi in nadaljujete čimbolj sistematično. Vedno poskušajte postaviti izbirna vprašanja, kjer lahko navedete točke, med katerim je možno izbirati.

Pripomočki ob komunikaciji

V mnogih državah so na razpolago posebne kazalne knjige s slikami in besedami. S kazanjem besed ali slik lahko oseba lažje nakaže kaj misli.

Posvetujte se s svojim zdravnikom ali terapevtom govora ali so takšne knjige na razpolago v vaši državi. Če jih ni, si takšno komunikacijsko knjigo lahko izdelati sami. V njo lahko vključite slike ali risbe in besede, ki so za osebo z afazijo pomembne. Na ta način lahko izvedete razgovor o dogodkih in se pogovarjate o čustvih.

Ko se s pomočjo takšne knjige pogovarjate z osebo, ki trpi za afazijo, lahko skupaj poskušate in poiščete pojme, ki so za pogovor pomembni. Zagotovite, da boste pri roki imeli svinčnik in papir. Tako lahko zapišete najpomembnejše besede pogovora eno pod drugo, in s tem olajšate sledenje pogovoru in oseba si lažje zapomni vsebino pogovora.

Potrpežljivost premaga vse

Pogovor z osebo, ki trpi za afazijo, zahteva mnogo časa in potrpežljivosti. In kljub zgoraj navedenim nasvetom se lahko zgodi, da se med seboj ne boste razumeli. Opustite predmet pogovora za nekaj časa in poskusite znova kasneje; verjetno boste kasneje uspešnejši!

Dodatne informacije

Na spletni strani Mednarodnega združenja bolnikov z afazijo (Association Internationale Aphasie (AIA)) lahko v različnih jezikih najdete informacije o afaziji: www.aphasia-international.com. Tukaj boste tudi našli povezave z državnimi združenji bolnikov z afazijo, ki nudijo informacije o afaziji v njihovem jeziku.

Cilj te spletne strani je, da opozori na afazijo, in da spodbudi ustanavljanje kontaktnih skupin za sotrpine, z namenom preprečevanja družbene izolacije oseb, ki trpijo za afazijo.